

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

Labor and Defiance;
Revisiting the Midwives

Rabbi Zev Goldberg
January 7, 2018 • כ"ז שבט תשע"ח

1 שמות פרשת שמות פרק א

טו) ויאמר מלך מצרים למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה

טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחייה

15. Now the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, one who was named Shifrah, and the second, who was named Puah.

16. And he said, "When you deliver the Hebrew women, and you see on the birthstool, if it is a son, you shall put him to death, but if it is a daughter, she may live."

Part I. The Wisdom of the Plan**2 אברבנאל שמות פרשת שמות פרק א**

השאלה הו' במה שצוה פרעה למילדות אם בן הוא והמתן אותו. ואם בת היא וחייה. כי הספק ברבוי הזרע יותר היה בנשי' מבאנשים ולכן היה יותר טוב שימיתו כל נולד בין נקבה או ימיתו הנקבות ולא הזכרים.

וחז"ל אמרו שפרעה היה מקפיד על הזכרים לפי שאמרו לו אצטגנינו שאחת מנשי ישראל היתה עתידה ללדת בן שיושיעם. אבל אם היו המצרים יראים מזה איך לקחה בת פרעה א' מילדי העברים וגדלו בבית המלך בטכסיסי המלוכה ואיך לא מיחו בידה המצרים ולא חששו שמא יהיה זה המושיע את ישראל

3 רש"י שמות פרשת שמות פרק א

אם בן הוא - לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו שעתיד להוולד בן המושיע אותם

4 גור אריה שמות פרשת שמות פרק א

שאם בשביל שלא ירבו העם, היה לו לגזור על הנקיבות, וכיון שאין הנקיבות לא יהיו להם נשים ולא יולידו, אבל אם יגזור על הבנים לא יהיה זה כל כך, שהרי זכר אחד מעבר אלף נקיבות, ולא יהיה להם תועלת בגזירתם

5 אור החיים שמות פרשת שמות פרק א

והנה עצה חכמה יעץ פרעה בדבר זה לכל יוכלו עלות מהארץ, והוא כי באמצעות שיהרגו כל זכר ויתרבו הנשים והן האשה טוב למיתב טן דו ויתחברו נשי ישראל עם המצריים ויתחתנו בהם ומעתה אין מציאות לעלות מן הארץ כשיהיו לעם אחד. גם יפגינו הנפשות הקדושות בערבוב הנפשות הטמאות ויהיו שם עד עולם ב"מ. ותמצא שאמרו רז"ל (ויק"ר פל"ב) שלא נגאלו ישראל עד שהיו בהם ד' דברים וא' מהם ששמרו עצמם מן העריות

6 אברבנאל שמות פרשת שמות פרק א

והנה בחר פרעה שימיתו הזכרים וישארו הנקבות לפי שהנקבות תבעלנה למצריים ותמשכנה אחריהם ואמנם הזכרים העבריים הם נולדים בטבעם ושקועים בתכונותיהם כ"ש שהחשש כלו היה בזכרים כי הם אם ירבו ילחמו בארץ ויעלו ממנה ואין כן הנקבות כי אינן בעלות מלחמה. וזה טעם הצווי הזה

Part II. Practicality of the Plan**7 רש"י שמות פרשת שמות פרק א**

שפרה - זו יוכבד על שם שמשפרת את הולד

פועה - זו מרים שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה

8 כלי יקר שמות פרשת שמות פרק א

וחז"ל אמרו שפרה זו יוכבד ופועה זו מרים וכו', ויש להתבונן דלמא איפכא שפועה יוכבד ושפרה זו מרים ומה הגיד לנו הכתוב בזה שנשתנה שם, ונראה לי שפועה לשון דיבור וזה מורה ממש על מרים שהיתה נביאה כמו שאמרו חז"ל ותקח מרים הנביאה אחות אהרן, שהיתה מתנבאת עתידה אמי שתלד בן המושיע לישראל

יוכבד היינו שפרה על שם שחזרה לשופרה ונערוטה בהיותה בת מאה ושלושים שנה כי אז היתה שופרה מעין שופרה של ימי נערוטה, כמו שקרה לשרה וגם נס זה היה מופת שיולד ממנה בן מושיע לישראל, כי לא בחנם נעשה לה נס זה

ועל כן הגיד לנו המקרא לומר ראה כי נבערה עצת פרעה וכל חרטומיו, כי קרא למילדות אשר נקבו בשמות שפרה ופועה המורים על הגואל שיצא מהם, והם הם מולידי הגואל ואיך ימיתו בניהם ממש, ופרעה לא הרגיש בשינוי שמותם אלו לומר הלא דבר הוא

9 ספורנו שמות פרשת שמות פרק א

טו) למילדות העבריות. לאותן שהיו בעיר מצרים, כי אמנם בעם כל כך רב לא היו שתי מילדות בלבד. אבל אחר שבגדו במלך מילדות מצרים, אחר שדבר להן המלך בעצמו, לא שם לבו לבטוח במילדות שאר המקומות

10 אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרשת שמות פרק א

טו) ויאמר מלך מצרים למילדות שרות היו על כל המילדות, כי אין ספק כי יותר מחמש מאות מילדות היו, אלא אלו שתיהן שרות היו עליהן לתת מס למלך מהשכר. וככה ראיתי היום במקומות רבות

11 העמק דבר שמות פרשת שמות פרק א

אשר שם האחת שפרה. לפי הפשט שהן שמותיהן, ע"כ לא הנה בלבד היו מילדות בכל ישראל אשר גרו בכמה ערים, אלא הן היו המילדות הראשיות, וע"פ פקודת פרעה עליהן יצו לכל המילדות אשר תחתיהן

12 מלבי"ם שמות פרשת שמות פרק א

טו) ויאמר מלך מצרים. כפי הפשט אמר להמצריות שהיו מילדות את העבריות, והיה שני מיני מילדות. א] שהיתה עוסקת עם היושבת על המשבר להוציא הולד, והשנית שהיתה עוסקת עם הנולד לכרות טבורו ולעשות צרכו, האחת נקראת שפרה והשנית פועה, ואין פירושו שלא היו רק שתי מילדות דהא היו עם רב ורק ר"ל שני מיני מילדות

Part III. The Response

13 שמות פרשת שמות פרק א

יז) ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיינן את הילדים

יח) ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינן את הילדים

יט) ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים המצריות העבריות כי חיות הנה בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו

17. The midwives, however, feared God; so they did not do as the king of Egypt had spoken to them, but they enabled the boys to live.

18. So the king of Egypt summoned the midwives and said to them, "Why have you done this thing, that you have enabled the boys to live?"

19. And the midwives said to Pharaoh, "Because the Hebrew women are not like the Egyptian women, for they are skilled as midwives; when the midwife has not yet come to them, they have [already] given birth."

14 העמק דבר שמות פרשת שמות פרק א

(יז) ותיראן המילדות וגו'. לא ב' המילדות הראשיות לבד, אלא כל המילדות יראו מפני העונש בידי שמים על שפיכות 'דמים, ומש"ה כתיב את האלהים, ולא כתיב את ה' שלא כולן הגיעו לידי מדרגה זו, וע' מש"כ להלן ט' ל' ולא עשו. בפועל כדבר פרעה על הזכרים, ועוד הוסיפו ותחיין את הילדים. בין זכרים בין נקבות וכן פירשו כל המפרשים

15 ספורנו שמות פרשת שמות פרק א

(ט) כי חיות הנה. בקיאות במלאכת המילדת, ואם נחפוץ לעשות דבר או לדבר שלא כהוגן, תהיינה מרגישות בדבר ולא תקראנה עוד אותנו לילד, ולמלך אין שוה להמית אחד או שנים בלבד

16 תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד ב

מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון, הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו: אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא? דרש להן הגדול שבהן: אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים, מבשן אשיב - מבין שיני אריה אשיב, ממצולות ים - אלו שטובעין בים; כיון ששמעו ילדות כך, קפצו כולן ונפלו לתוך הים.

נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו: מה הללו שדרכן לכך - כך, אנו שאין דרכנו לכך - על אחת כמה וכמה! אף הם קפצו לתוך הים. ועליהם הכתוב אומר: כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה

17 A Tribute to the Rebbetzin of Talne
Rabbi Joseph Soloveitchik
Tradition 17:2 Spring 1978

... combined two mutually exclusive characteristics. The Biblical woman was humble and shy, and yet she possessed an indomitable will and an unshakeable determination. She was both simple and tenacious, meek and fearless. The Biblical woman was never at the center, always in the wings. She was never loud, always quiet. At the same time, the Biblical woman was the leader and the head of the household. In times of crisis, the Biblical woman assumed unlimited responsibilities and made the gravest decisions. God reveals Himself to man through infinite humility as well as infinite exaltedness. Man was created in the image of God and commanded to walk in the ways of God. Hence, great man or woman manifests both humility and an awareness of strength; greatness reveals itself in the dialectical moral human behavior.

Sarah was a humble woman, always in the tent, always shy and modest. Abraham sat in front of the tent; she was inside. She was always ready to comply with Abraham's requests and yet, in critical times, when she was concerned over the destiny of her son, the humble Sarah displayed unlimited strength of will and made Abraham listen to her. She instructed Abraham: 'Cast out that slave woman and her son,' and God instructed Abraham to listen to Sarah.

Part IV. The Reward

18 שמות פרשת שמות פרק א

(כ) וייטב אלהים למילדת וירב העם ויעצמו מאד
(כא) ויהי כי יראו המילדת את האלהים ויעש להם בתים

God benefited the midwives, and the people multiplied and became very strong.
Now it took place when the midwives feared God, that He made houses for them.

19 רש"י שמות פרשת שמות פרק א

וייטב אלהים למילדת - מהו הטובה ויעש להם בתים - בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים. ויבן את בית ה' ואת בית המלך (מלכים א' ט א). כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים

20 הדר זקנים על התורה שמות פרשת שמות פרק א

(כ) וייטב אלהים למילדות. פ"ה מה היא הטובה ויעש להם בתים. וקשה שהרי פסוק אחד מפסיק בנתיים. לכך נ"ל שהטובה היתה מהא דכתב וירב העם. כי זה היתה טובה לפי שאמרו תחלה לפרעה כי חיות הנה ואינן צריכות מילדות. אמר פרעה שקרניות הן. וכאשר ראה שרבו כל כך אמר ודאי אמת הן דוברות כי מילדת אחת או שתיים אינן יכולות להוליד עם רב כזה. והיינו הא דכתב ויעש להם בתים קאי אמצרים. עשה להם למצרים בתים בין בתי העברים לידע מתי ילדו נשותיהם. והיינו ופסחתי. כלומר שדלג המקום מבית מצרי לבית מצרי אחר לפי שביתו של ישראלי היתה באמצע

ד"א כשראה פרעה שלא עשו המילדות מצותו עשה להם בתים אצל עבדיו כדי שידעו מתי ילכו לעבריות

21 הכתב והקבלה שמות פרשת שמות פרק א

(כא) ויעש להם בתים. עשיית בית נופל על גדולה וכבוד, וכ"ה בשאר לשונות, וכ"כ אצל דוד (ש"ב ז'), כי בית יעש לך ה', והיה מחסד אלהי' שכאשר יראו אלהים ומרו בדבר המלך, מלבד כי לא עשה בהם נקמות, אלא ויעש להם בתים, שעשה משפחותיהם חפשי מעול המסים ומעבודת עבד, שלום צוה עליהם לכבד את ביתם